

Mickey Gjerris
Ph.d., lektor
Københavns Universitet

Etiske Udfordringer

Akademiet for talentfulde unge

What's
the
plan?

16.00 – 16.45: Etik

16.45 – 17.00: Pause

17.00 – 17.30: Ethiske teorier

17.30 – 18.00: Middag

18.00 – 18.45: GM-babyer

18.45 – 19.00: Pause

19.00 – 20.00: Klima & Kød

KØD - EN ANTOLOGI

Gjerris M, Klinqenberga R, Meyer G & Tveit G (red.)

LIV & MAGT. ETIK OG VIDENSKABSTEORI

Tidskrift UB & Gjerris M (2012) – **Systime**

[Læs mere →](#)

JORDEN BRÆNDER. KLIMAFORANDRINGERNE I VIDENSKABSTEORETISK OG ETISK PERSPEKTIV

Gjerris M, Gamborg C, Olesen JE & Wolf J (red.)

(2009) – **Forlaget ALFA**

[Læs mere →](#)

THE GOOD, THE RIGHT AND THE FAIR. AN INTRODUCTION TO ETHICS

Gjerris M, Nielsen MF.I and Sandaa P (2013)

Etik

Kan det forsvares at avle kalve for at slå dem ihjel ved fødslen?

Jersey-køer giver velsmagende mælk, men med til historien hører, at der produceres tusindvis af overflødige tyrekalve. Disse aflives ved fødslen og bliver brugt i forskellige former for dyrefoder.

Etik er at forholde sig kritisk til det,
som vi *gør* ud fra ideer om, hvad vi *bør*

Den galaktiske regel

Man bør hjælpe andre, hvis

- Det er meget vigtigt for dem
- Det ikke koster en selv noget særligt
- Det, man skal hjælpe dem med, er etisk forsvarligt

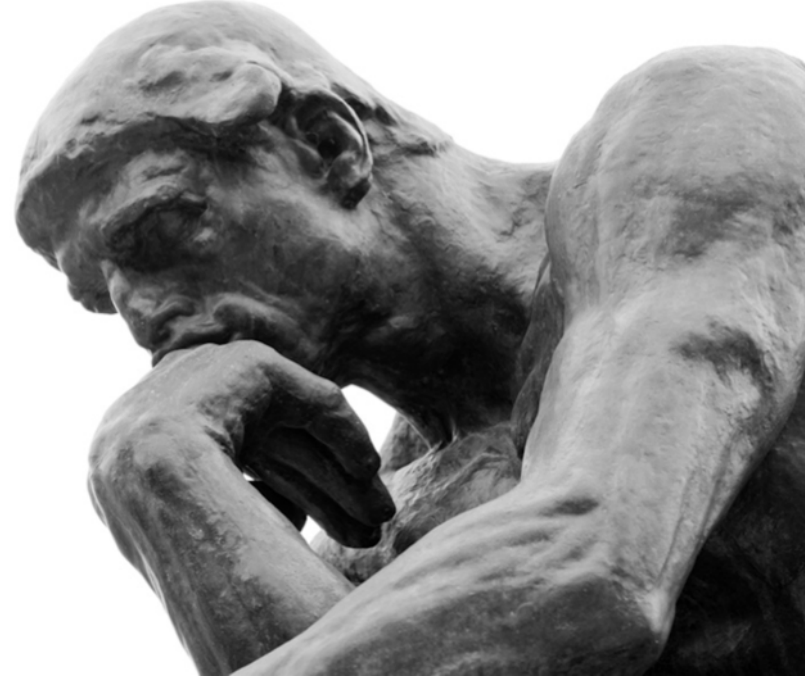
Foruroliget?

Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre, uden at han holder noget af dets liv i sin hånd... Vi er hinandens verden og hinandens skæbne... Med vor blotte holdning til hinanden er vi med til at give hinandens verden dens skikkelse... Det fænomen, der her er tale om, er højst foruroligende.

K.E. Løgstrup: Den etiske fordring (1956)

- Normalt tænker vi ikke over etik, men lever blot på baggrund af vores normer
- Den etiske tænkning tvinges frem, når vi konfronteres med

Konflikten mellem lyst og pligt
Komplekse situationer

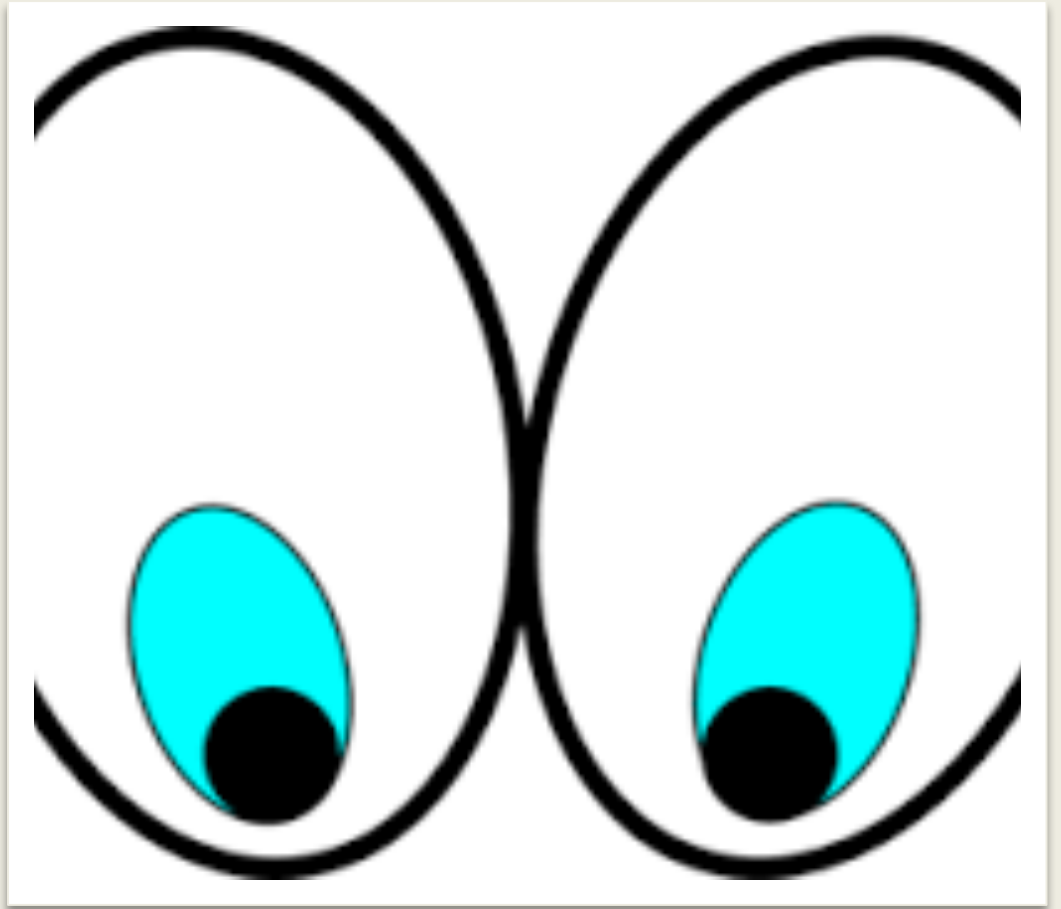

- Værdikonflikt
 - Man skal hjælpe mennesker, der har det svært
 - Man skal være god ved dyr

Allt afhøenger
af øjnene, der
ser

- Vigtig pointe
- Mennesker, der er uenige med os er ikke nødvendigvis
 - Dumme eller døve
- De har måske bare et andet perspektiv og derfor andre værdier

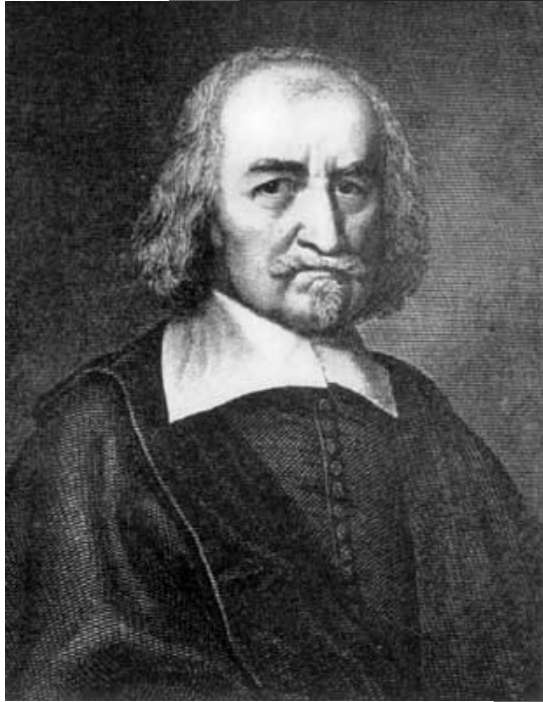
- I Danmark kan man vælge at donere sine organer til andre
- Der er hvert år mennesker, der dør, imens de venter på at få et organ
- Der er hvert år folk, der dør, som kunne have været donorer, men som ikke ville være det

- Skal de tvinges?

Etiske teorier

Thomas Hobbes (1588-1679)

- Den enkelte er interesseret i at få mest muligt ud af livet
 - Og kun forpligtet på det
- Ved at indgå aftaler med andre, kan man opnå mest muligt
 - Statsdannelse
 - *Sammen er vi stærke*
 - *Jeg klør dig, hvis du klør mig*

WHAT'S
IN IT
FOR ME?

- Andre er kun interessante i det omfang, at de kan forstå indholdet af aftalen
 - Kun de, som kan reagere rationelt på ens handlinger skal vises hensyn
- Man er kun forpligtet på aftalen, så længe man får noget ud af den
 - Kan være dumt, men ikke moralsk forkert at bryde den
- Dyr er ikke rationelle væsener
 - Derfor kun indirekte forpligtelser

Jeremy Bentham (1748 – 1838)

- Målet er at maksimere mængden af velfærd (smerte/glæde) i verden
- Alle individer, der kan have subjektive mentale oplevelser af glæde og smerte, har betydning
- Det enkelte individ kan ofres, da det er den samlede mængde velfærd, der tæller

- Tre kontroversielle antagelser
 - *Konsekventialisme*
 - Målet helliger altid midlet
 - *Nytteantagelsen*
 - Etik drejer sig kun om at skabe livskvalitet
 - *Maksimeringsantagelsen*
 - Nytten skal fordeles således, at den samlede sum bliver størst mulig

Immanuel Kant (1724-1804)

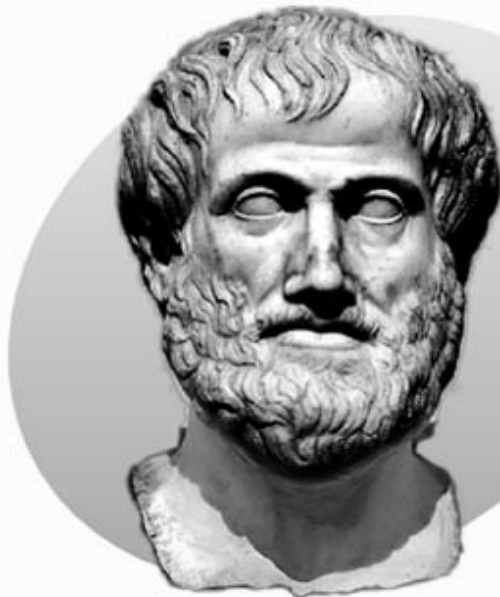
- For Kant er individet udstyret med evnen til at tænke og handle autonomt
 - Derfor har andre pligt til at beskytte denne mulighed
- *Handl således, at du altid behandler menneskeheden, såvel i din egen som i enhver anden person, som et mål og ikke blot som et middel*

Aristoteles 384-322

- Arete: Dyd
 - En dyd er et positivt træk eller en positiv kvalitet i en person, som fører til, at personen er tilbøjelig til at handle moralsk godt
- Fronesis: Praktisk visdom
 - En blanding af viden og erfaring, der sætter den dydige i stand til at bringe dyderne i spil på det rette tidspunkt og i det rette forhold til hinanden
- Eudaimonia: Blomstring, lykke
 - Resultatet af at leve et liv i opøvelse af de rette dyder
 - Både for en selv og for andre

- Dydsetik er ikke en etisk teori, der giver handlingsanvisninger
 - Specifikke regler bliver enten for uflexible eller for generelle
 - Dydsetikken søger at udvikle en forståelse af det gode liv – og viljen til at søge det
- Dydsetikeren "lykkes" når den gode handling bliver en naturlig del af ens liv
 - Når man er venlig i stedet for at optræde venligt

We are
what we
repeatedly do.

Excellence,
then,
is not an act,
but a habit.

~ Aristotle ~

- **Kontraktetik**

- Målet er at opnå mest muligt selv
 - Sker ved at indgå aftaler med andre

- **Nyttetik**

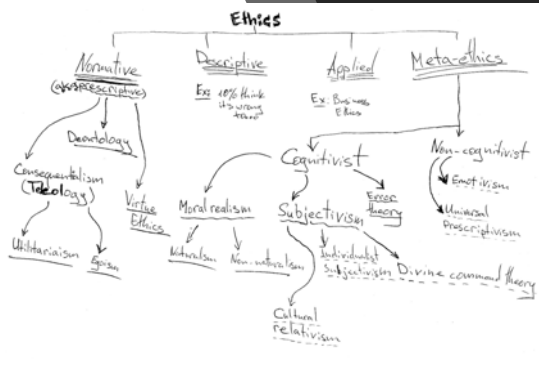
- Målet er at maksimere mængden af velfærd i verden
 - Alle lige er lige vigtige

- **Rettighedsetik**

- Målet er at respektere individets ukrænkelighed
 - Hvad er min pligt og hvad er min ret?

- **Dydsetik**

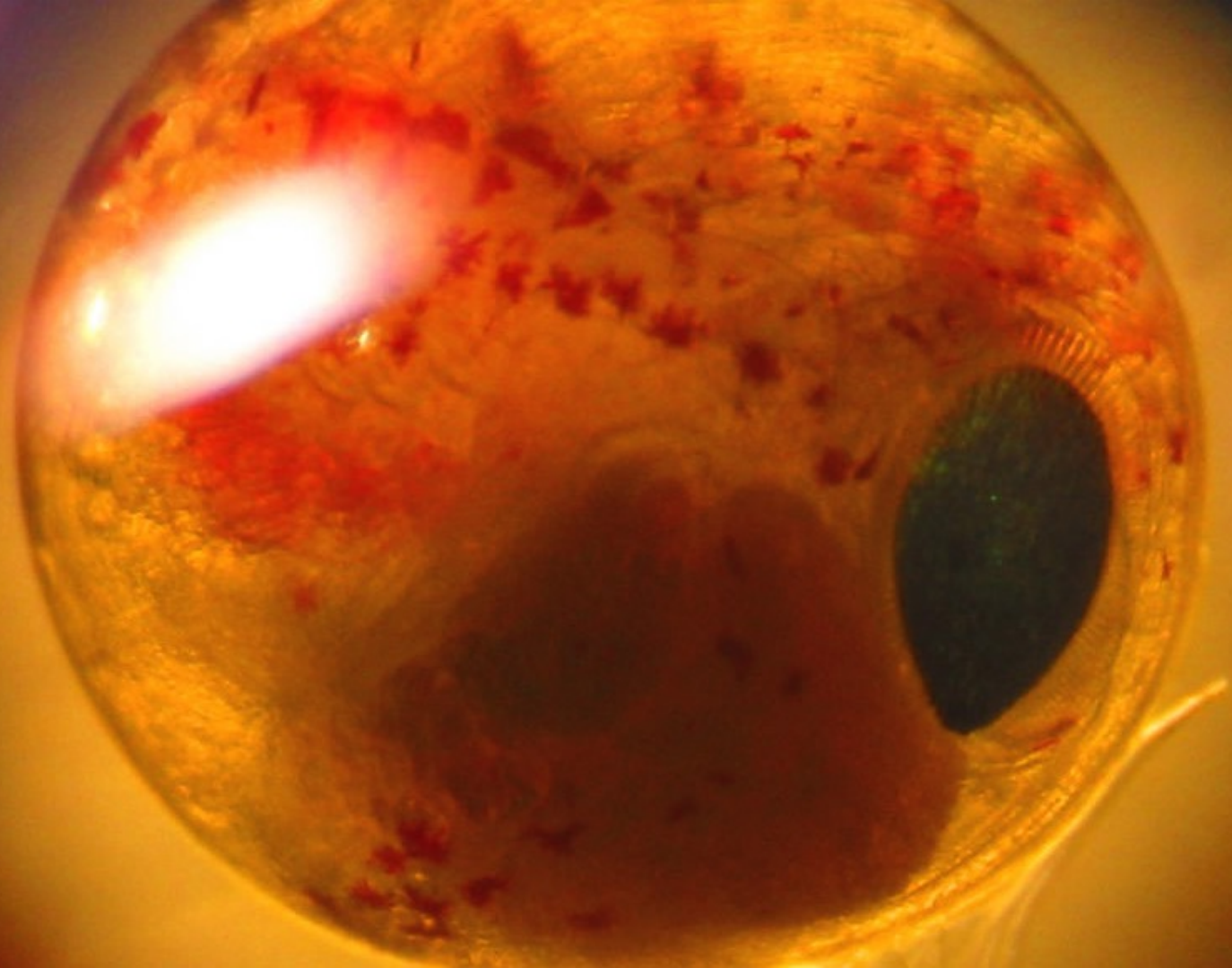
- Fokus er på, hvordan livet bliver et godt liv
 - Det gode liv er livet i fællesskabet

GM-Babyer

Kinesiske forskere har modificeret et menneskefoster

Kilde: [Nature.com](#)

23 april 2015

ANDRE SKRIVER

KORT NYT FRA UDLANDET:

Kinesiske forskere har som de første ændret på generne hos foster i dets tidligste fase, [skriver Nature.com](#).

Resultaterne fra forskningen er udkommet i tidsskriftet *Proceedings of the National Academy of Sciences*. Resultaterne bekræfter de rygter, som længe har været i gang med forskning foregår.

Krop & Sundhed

Kultur & Samfund

Naturvidenskab

Teknologi & Innovation

CRISPR: Ny genteknologi revolutionerer videnskaben

Med CRISPR-teknologien kan man udrydde sygdomme, skabe super-afgrøder og lave forbedringer på menneskefoster. Teknologien er her allerede, men kan man styre, hvad den bliver brugt til?

CRISPR gør forskere i stand til at manipulere med gener som aldrig før. (Foto: Shutterstock)

- Muligheder

- Fjernelse af genetisk betingede sygdomme

- Cystisk fibrose

- Genetisk vaccine

- Indsættelse af gener, der beskytter mod fx hjerteanfald

- Forbedring af normalegenskaber

- Intelligens

- mm

- Risici

- Teknologi med mange ubekendte

- Bivirkninger viser sig måske først efter mange år

- Ændringer vil gå i arv til kommende generationer

- Kropsceller/kønseller

- Glidebane fra alvorlige sygdomme til ændret menneskesyn

- mm

Science News

from research organizations

With stringent oversight, heritable human genome editing could be allowed

Date: February 14, 2017

Source: National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine

Summary: Clinical trials for genome editing of the human germline -- adding, removing, or replacing DNA base pairs in gametes or early embryos -- could be permitted in the future, but only for serious conditions under stringent oversight, says a new report.

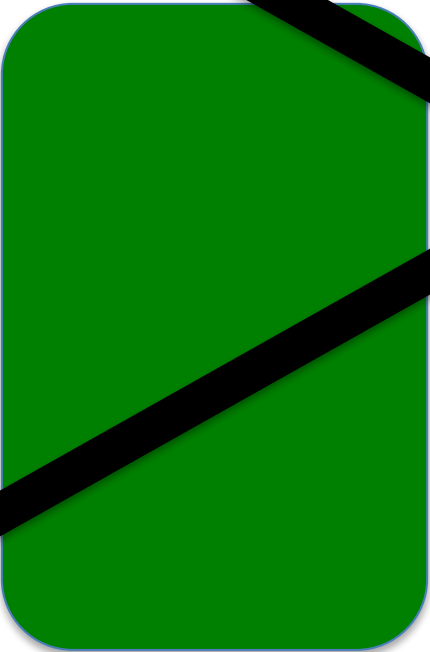
Udtalelse fra Det Ethiske Råd om genetisk modifikation af kommende mennesker

Foranlediget af udviklingen i CRISPR-teknologien

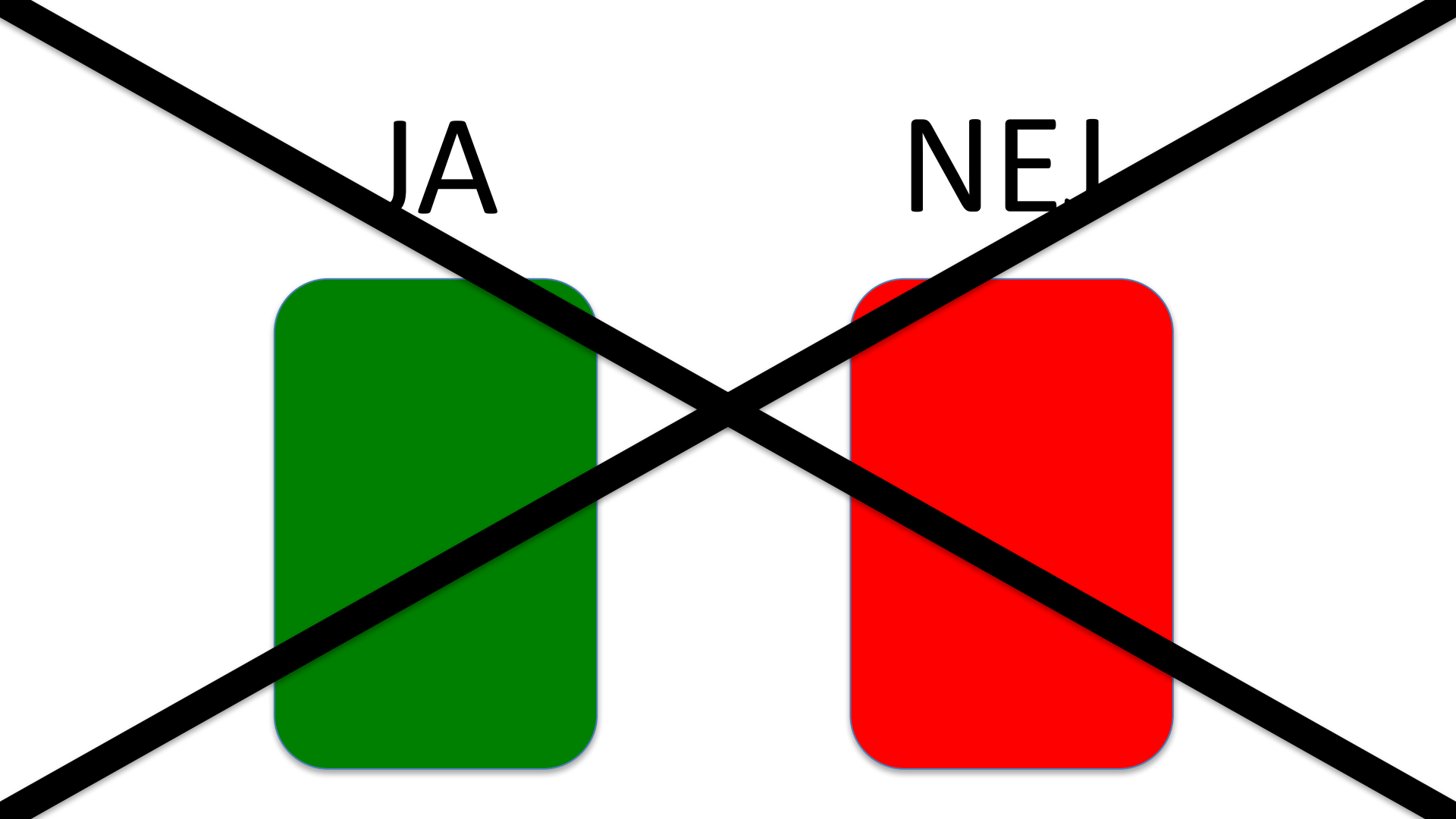
Flertallet af Rådets medlemmer (Lillian Bondo, Anne-Marie Gerdes, Mickey Gjerris, Gorm Greisen, Kirsten Halsnæs, Bolette Marie Kjær Jørgensen, Anders Raahauge, Lise von Seelen, Christian Borrisholt Steen, Signe Wenneberg og Christina Wilson) finder, at det etisk set vil være uforsvarligt at tilbyde genmodifikation af kommende mennesker pga. de store risici for kommende børn, det vil indebære. Disse medlemmer finder dog ikke, at risici for kommende mennesker er det eneste relevant hensyn at tage, for der er flere principielle problemer forbundet med genetisk manipulation af kommende mennesker. De lægger vægt på et eller flere af følgende argumenter:

Andre af Rådets medlemmer (Jørgen Carlsen, Poul Jaszczak, Thomas Ploug, Karen Stæhr, Steen Vallentin og Signild Vallgård) finder, at afvejningen af risici og goder, ligesom i tilfældet med sygdomsbehandling på kropsceller, også bør falde ud til fordel for at tillade genmodifikation af kønsceller og befrugtede æg, såfremt der er tale om fjernelse af alvorlige sygdomme. Det er dog væsentligt, at genbaserede behandlinger ikke tilbydes, før teknologierne er langt mere udviklede og sikkerhedsafprøvede, end tilfældet er i dag, og medlemmerne er opmærksomme på, at der er meget store tekniske problemer, som skal overvindes, før det vil være tilfældet

JA

NEI

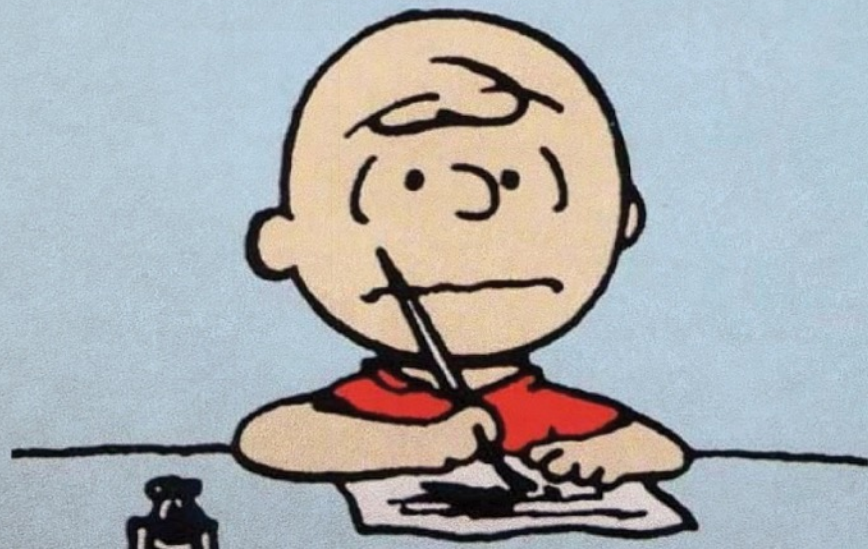
Overvej

- Hvad må teknologien anvendes til?
- Hvilke hensyn er der at tage?
- Hvem skal bestemme, om teknologien må anvendes?

Klima & Kød

U SIGH U

Vi styrer direkte mod fire grader varmere vejr om 50 år

Verdensbanken fastslår i en ny rapport, at temperaturen stiger voldsomt, medmindre vi nedbringer CO2-udslippet voldsomt. De fattige egne står foran en katastrofe, mens vi andre må søge alternativer til hedeølgerne ved Middelhavet i sommerferien.

LÆS OGSÅ

[Ildvarslenende varme i Grønland – havene kan stige med 1,6 m](#)
2. august 2012

[Klimamodeller er blevet mere avancerede – og mere upræcise](#)
14. juni 2012

[IPCC burde lære af REO](#)
14. april 2012

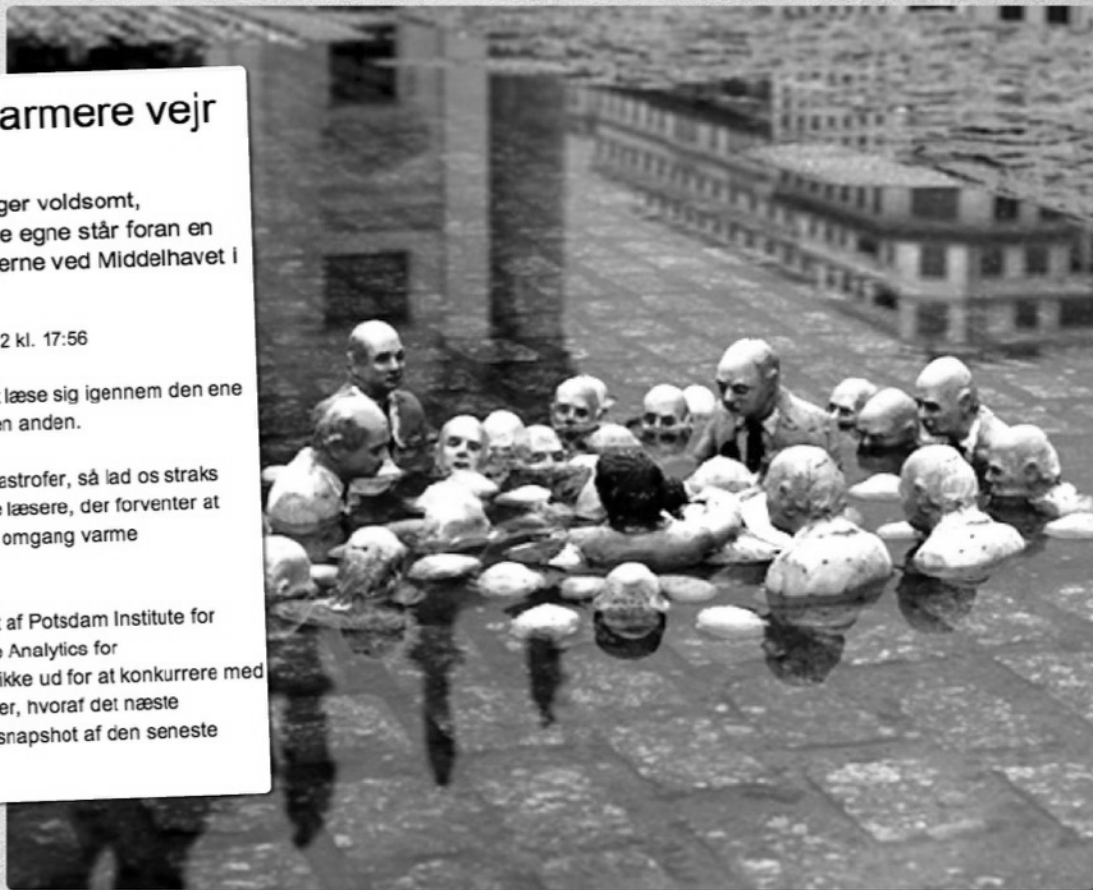
[Klimamodeller overreagerer på sommerens højtryk ved Middelhavet](#)
19. marts 2012

Af [Magnus Bredsdorff](#), tirsdag 20. nov 2012 kl. 17:56

Indrømmet: Det kan være trættende at læse sig igennem den ene dommedagsprofeti om klimaet efter den anden.

Så inden vi opruller de kommende katastrofer, så lad os straks sætte denne artikel ind i rækken for de læsere, der forventer at kunne holde sig vågne gennem en ny omgang varme klimanyheder:

Vi har at gøre med en rapport skrevet af Potsdam Institute for Climate Impact Research and Climate Analytics for Verdensbanken. Rapporten giver sig ikke ud for at konkurrere med IPCC's mere gennemarbejdede værker, hvoraf det næste udkommer i 2013. Men den giver 'et snapshot af den seneste videnskabelige litteratur'.

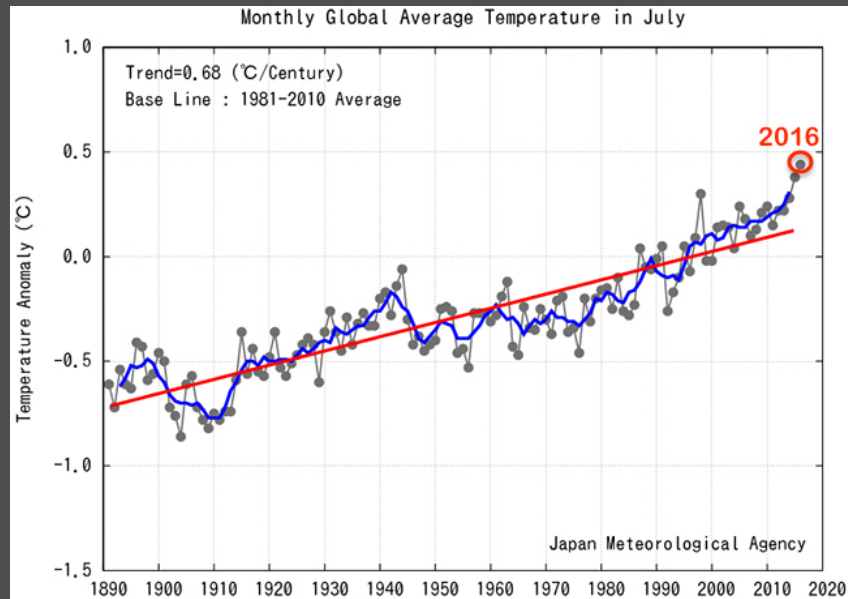
UDLAND

Juli smadrer rekorden for varmeste måned nogensinde

Seerfoto. Foto: Liselotte Kahns / Liselotte Kahns

De globale temperatur stiger måned efter måned, og 2016 ser ud til at blive det varmeste år nogensinde.

Paris climate change agreement: the world's greatest diplomatic success

Paris deal: Epic fail on a planetary scale

Before the talks began, social movements, environmental groups, and trade unions around the world came together and agreed on a set of criteria that the Paris deal would need to meet in order to be effective and fair. This 'People's Test' is based on climate science and the needs of communities affected by climate change and other injustices across the globe.

To meet the People's Test, the Paris deal would need to do the following four things:

1. Catalyze immediate, urgent and drastic emission reductions;
2. Provide adequate support for transformation;
3. Deliver justice for impacted people;
4. Focus on genuine, effective action rather than false solutions;

With all 196 nations having a say, the UN climate deal, with all its frustrations and drama, has proven that compromise works for the planet

Hooray for the Paris climate agreement! Now what?

By [John D. Sutter](#), CNN

Updated 1657 GMT (0057 HKT) December 14, 2015

Demonstrators dress up as polar bears to take part in a climate rally Saturday in Paris.

...designate of COP21 Laurent Fabius (centre), raises hands with UN president François Hollande. Photograph: Francois Guillot/AFP/Getty

Top stories

Bernie Sanders unhappy at Hillary Clinton's 'tone' as attacks...

Terry Wogan: Veteran broadcaster dies

SHOPSTYLE

by [Christiane Kliemann](#), originally published by [Degrowth blog](#) | NOV 21, 2016

By [Global Water Partnership](#)

Another UN climate summit is over and despite the [prevalent rhetoric of hope](#), the gap between the 1.5 or 2 degree [target agreed in Paris last year](#) and the [real commitments](#) to achieve this target is nowhere near to closing. Worse, this gap [hasn't even been a focus](#) of this year's UN climate talks in Marrakesh although time is running: Recently published analyses of this emission gap warn that the world will see a temperature rise between 2.8 ([Climate Action Tracker](#)) and 3.4 C ([UNEP](#)) even if all pledges under the Paris agreement were fully implemented. [Said Asad Rehman of Friends of the Earth England, Wales, and Northern Ireland](#), puts it that way: "The science is clear, we only have 3 years before the Paris Agreement's goal of 1.5 is beyond our reach. The pledges on the table for those 3 years will not deliver this goal, effectively condemning millions more people to pay the cost of inaction."

I DON'T BELIEVE IN
GLOBAL WARMING

I DON'T BELIEVE IN
GLOBAL WARMING

Præmisses

- Klimaforandringerne er menneskeskabte
- Klimaforandringerne vil have store negative konsekvenser for mennesker og natur på kort og langt sigt
- Skal målene fra Paris-aftalen indfries kræves drastiske reduktioner i løbet af en kort årrække
 - Danmark forpligtet på 80-90% inden 2050

- Fødevarerproduktion og forbrug en væsentlig bidragsyder
- 19-29% af alle udledninger
- Kvæg står alene for 10% af alle udledninger

MEAT ATLAS

Facts and figures about the animals we eat

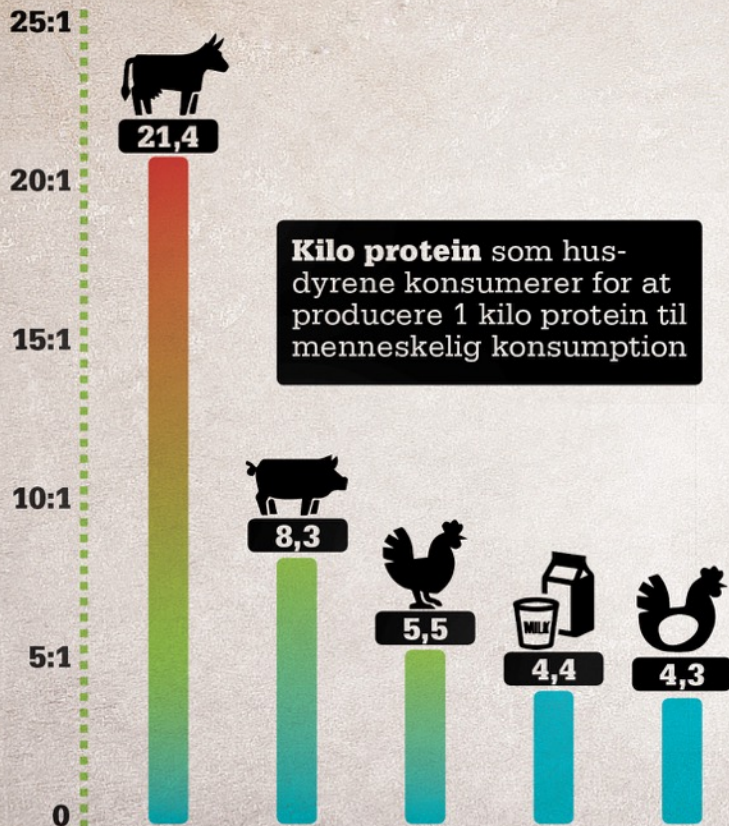

- FAO (2013): Op mod 70% stigning i efterspørgslen på animalske produkter frem mod 2050
- Kostomlægninger mod mindre indtag af kød fra drøvtyggere kan nedbringe drivhusgasudledningen fra fødevarerforbruget 25-35%
 - Hallstrøm et. al 2014
- Videnskabelig usikkerhed
 - Størrelsen af udledninger fra produktion og forbrug afhænger af en række faktorer
 - Produktionsmetoder, madspild, opførelsesmetoder mm

Ifølge CONCITO's beregninger er klimabelastningen fra gennemsnitsdanskerens kost i dag større end den samlede belastning fra personens energiforbrug (el, varme, benzin og diesel). Ud af de 17 ton CO₂-ækvivalenter (CO₂e) som gennemsnitsdanskeren udleder om året, stammer godt 3 ton fra fødevarerforbruget, og heraf stammer op mod 75 % fra forbruget af kød og mejerivarer. Det største enkeltbidrag er oksekødet, der står for op til 1,5 ton CO₂e om året.

Klimavenlig kost er kommet på dagsordenen som et vigtigt element i at reducere fødevarerektorens klimabelastning. Ikke mindst i Danmark, som stadig er blandt de mest kødspisende nationer i verden.

Spild af mad?

Fødevarer
i supermarkedet

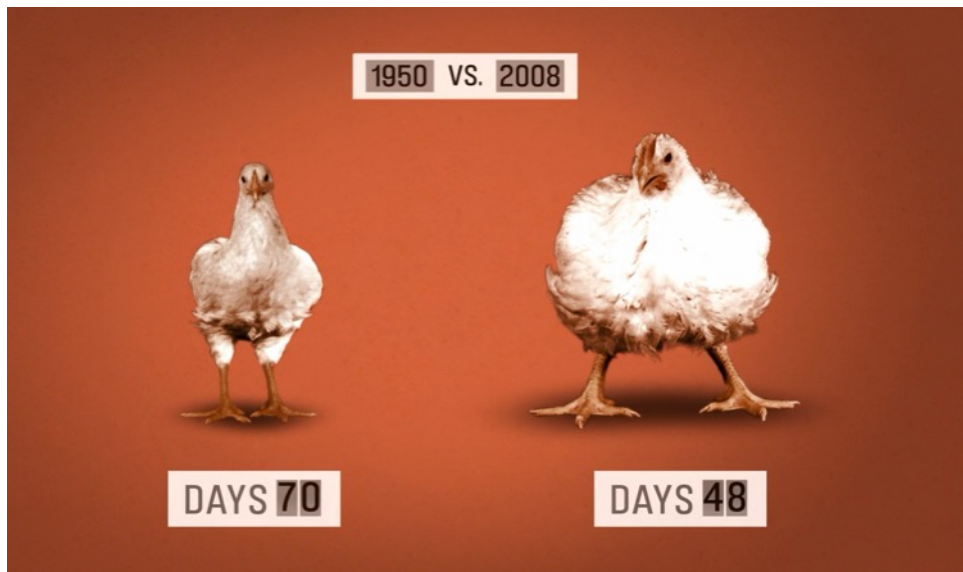
kg CO₂-ækv.
pr. MJ

Oksekød	1,47
Gul ost	0,84
Letmælk	0,59
Svinekød	0,46
Kylling, hel fersk	0,41
Æg	0,31
Løg	0,20
Rugbrød, frisk	0,09
Hvedemel	0,08
Gulerødder	0,08
Franskbrød, frisk	0,07
Kartofler	0,06
Havregryn	0,05

Red jorden

– Spis kylling

Men hvor sandsynligt er det i den vestlige kulturkreds, hvor mængden af flæsk på bordet indikerer, hvor festlig en anledning det er?

SURE_

You're right in liking

MEAT

Ændre verden

eller ændre os selv?

Ydre strategi

Genmodificeret superlaks på vej til middagsbordene

De amerikanske myndigheder godkender måske snart en genmodificeret laks til dambrug, som vokser dobbelt så hurtigt som konventionelle laks. Skeptikerne frygter for både sundhed og havmiljø.

Aqua Bountys tidligere mål var en laks, der voksede tre-seks gange hurtigere end normale laks. Resultatet er blevet omkring en halvering af væksttiden. [foto: Aqua Bounty]

Af [Mie Stage](#), onsdag 18. aug 2010 kl. 14:53

Det behøver ikke tage tre år for en laks at blive gammel nok til filetering. Den amerikanske virksomhed Aqua-Bounty Technologies fra staten Massachusetts har nemlig genmodificeret en laks, så den vokser sig stor på blot 18 måneder og vil nu lave forretning på at sælge de modificerede æg til dambrug.

GMO-laksen startede som en ganske almindelig laks fra Atlanten, der i laboratoriet har fået tilføjet et væksthormon fra en

Indre strategi

**EAT
LESS
MEAT**

Foto: PR

Veganervirksomhed vil gøre det umulige

Den amerikanske iværksættervirksomhed Impossible Foods arbejder i øjeblikket på at lave en god bøf udelukkende bestående af planter. Plantebøffen skal spare miljøet for den skadelige CO2, som kødproduktionen udleder.

Offentliggjort 29.03.16 kl. 07:43 AF ANNA BERNSEN

I Californien i USA arbejder virksomheden Impossible Foods i øjeblikket på at kreere den perfekte plantebaserede bøf. Og opstartsaktiviteten er er tæt, skriver Ingeniøren.

*Hos Impossible Foods har vi splittet kød ad for at finde ud af, præcist hvad det består af. Derefter har vi fundet pla aminosyrer, så vi kan sammensætte Lance Ignon, talsmand for Impo

KL 07:36

Ristede melorme rykker ind på snackhylden

I denne uge er insektsnacks kommet på hylderne i danske supermarkeder.

AF Bo Norström Welle - 06/04-15 18:47

Kunstigt fremstillet bøf kan nu laves for 75 kroner

Hollandske forskere har på to år reduceret omkostningerne til fremstilling af kunstige bøffer fra millioner til 'salle' 75 kroner. McDonald's er ikke sultne efter idéen. Burgerkæden Halifax er.

McDonald's Danmark mener ikke, at man i fremtiden vil kunne købe en Big Mac, som ses her, med en kunstigt fremstillet bøf. (Billeder: Polfoto/Arkin)

G+1 0

Iske Professor Mark Post overskrifter verden ht med stamceller fra en ko havde formået at af eksperter – rent smagsmæssigt – blev

En væsentlig tendens

Hos supermarkeds-kæden Coop oplever man en årlig fordobling i omsætningen på veganske produkter. Den udvikling, forventer de, vil fortsætte, hvorfor der også løbende vil komme flere veganske produkter på hylderne.

»Vi ser en stigende interesse i storbyerne, især blandt unge forbrugere. Derfor tror vi også, at den ville blive større fremover,« siger informationsdirektør hos Coop, Jens Juul Nielsen.

Han fortæller også, at Coop inden for de næste få måneder har planlagt en række tiltag, der skal 'gøre netop veganske produkter mere synlige'. Hvordan fødevarer-koncernen vil sørge for det, ønsker han ikke at oplyse.

Tofu

TILBUD 21⁹⁵

Tofu naturel øko.
250 g / Naturli'

26⁹⁵
107,80 kr./Kg.

Læg i kurv

TILBUD 21⁹⁵

Spicy tofu øko.
180 g / Naturli'

26⁹⁵
149,72 kr./Kg.

Læg i kurv

OHHHHH!

What to do?

25. APRIL 2016

Stort flertal i Det Ethiske Råd anbefaler en klimaafgift på oksekød

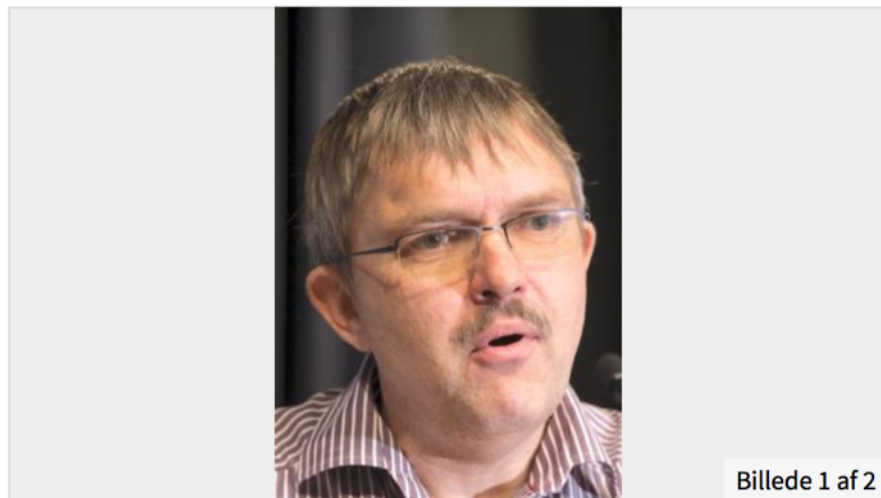
Klimaforandringerne er et etisk problem, fordi de udgør en betydelig risiko for menneskers sundhed, fødevarerikkerhed, biodiversitet og naturen.

Derfor mener et stort flertal i Det Ethiske Råd, at danskerne bør gøre mere

Klimaprofessor: Halver kødforbruget - læg afgift på

Søndag 4. september 2016 | 08:45

Skrevet af [Frederik Thalbitzer](#) | Udskriv

Billede 1 af 2

Forskningsprofessor Jørgen E. Olesen, Aarhus Universitet.

DEL

I takt med en stigende verdensbefolkning vil der være behov for at spise mindre kød for at mindske klimabelastningen.

Er den enkelte forpligtet
til at ændre sine
spisevaner i vegansk
retning?

Kan samfundet legitimt
blande sig i den enkelte
borgers spisevaner?

